

Nr 69.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Ceaverken; given Stockholms slott den 1 februari 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Tillverkningen vid det statsägda Aktiebolaget Ceaverken av röntgenfilm och viss annan fotografisk materiel, främst för sjukvårdens behov, har under de senare åren kraftigt ökat.

I propositionen förordas viss förbättring i fråga om bolagets lokaler och utrustning samt höjning av bolagets driftskapital. I anledning härav föreslås medelsanvisning för ökning av aktiekapitalet med 1 300 000 kronor.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 februari 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans- och inrikesdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, följande.

I årets statsverksproposition (bil. 31, punkt 7) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier beräkna ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor till Aktieteckning i Aktiebolaget Ceaverken för budgetåret 1952/53. Jag anhåller nu att få upptaga denna fråga till förnyad behandling.

Inledning.

Aktiebolaget Ceaverken grundades 1939 såsom ett enskilt företag för tillverkning av fotografiskt papper. Med hänsyn till angelägenheten av att under krigsåren säkerställa fabrikation inom landet av röntgenfilm, röntgenpapper m. m. lämnades emellertid från statens sida stöd åt bolaget i olika former. Bl. a. anvisades genom beslut av 1941 års riksdag (skr. nr 205) till Lån för tillverkning av röntgenfilm m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett reservationsanslag av 600 000 kronor. Härav ha emellertid endast 400 000 kronor tagits i anspråk såsom lån till bolaget.

På förslag av Kungl. Maj:t anvisade därefter 1943 års riksdag (prop. nr 261, skr. nr 343) ett anslag av 100 000 kronor till förvärv av bolagets aktier. Samtidigt medgav riksdagen att bolaget tills vidare befriades från skyldigheten att gälda ränta och amortering å nyssnämnda statslån, vars kapitalbelopp då uppgick till 383 500 kronor. Aktierna i bolaget förvärvades sedermera av staten. I enlighet med riksdagens beslut (skr. nr 1943/468) avskrevs i samband därmed i statens räkenskaper värdet av aktierna. För budgetåren 1943/44—1945/46 lämnades statligt stöd åt bolaget i form av särskilda anslag dels till upprätthållande av bolagets drift, dels till vissa forskningsarbeten.

I proposition till 1946 års riksdag (nr 303) anförde dåvarande chefen för handelsdepartementet bl. a., att bolagets kapacitet vore otillräcklig för att fylla landets totala behov av ljuskänslig materiel under en avspärrning. Frågan om att få till stånd en anläggning med full beredskapskapacitet borde dock icke tagas upp innan tillfälle lämnats bolaget att pröva sin konkurrensförmåga under fria marknadsförhållanden. Bolagets försäljningsverksamhet borde därvid bedrivas efter rent kommersiella principer och de avtal, som möjligen kunde träffas med större avnämare, finge icke ge bolaget en monopolställning på marknaden. En förutsättning för att bolaget skulle kunna fortsätta driften vore emellertid, att lokalerna utvidgades och maskinutrustningen kompletterades. I samband härmed borde en finansiell rekonstruktion av bolaget företagas. Riksdagen beviljade i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag ett investeringsanslag av 500 000 kronor till teckning av ytterligare aktier i bolaget. Av detta belopp beräknades 300 000 kronor för omvandling av bolagets statslån till aktiekapital. Av det nya kapitalet å 200 000 kronor avsågos 175 000 kronor till utvidgning av anläggningarna och komplettering av maskinutrustningen samt 25 000 kronor till förbättring av bolagets likviditetsställning. Riksdagen beslöt vidare att återstoden av statslånet, 83 500 kronor jämte upplupen ränta, skulle efterskänkas.

Fr. o. m. budgetåret 1946/47 har något anslag till driften icke begärts. Däremot utgår alltjämt ett årligt anslag å 40 000 kronor i bidrag till bolaget för vissa forskningsarbeten (statsliggaren s. 880). Vid anmälan av nämnda anslag i föregående års statsverksproposition (X ht, s. 68) anförde jag, att bolagets tillverkning av papper och film för fotografiskt bruk, bl. a. röntgenfilm, ur beredskapssynpunkt hade stor betydelse för den civila sjukvården och försvaret. Röntgenfilmens kvalitet, som tidigare givit anledning till anmärkningar, hade förbättrats, så att den ansågs kunna mäta sig med den utländska röntgenfilm, som vanligen användes inom landet. I årets statsverksproposition (X ht, s. 71) föreslås oförändrat anslag, 40 000 kronor, för budgetåret 1952/53.

Framställning från Aktiebolaget Ceaverken.

Styrelsen för Aktiebolaget Ceaverken hemställer (skr. 9/11, PM 19/11 1951) att till bolagets förfogande för utvidgning av verksamheten måtte ställas ett belopp av 4 200 000 kronor, varav 2 900 000 kronor såsom beredskapsanslag och 1 300 000 kronor genom nyteckning av aktier.

Styrelsen erinrar om att bolagets aktiekapital genom riksdagsbeslutet 1946 höjdes från 100 000 till 600 000 kronor. De i anledning av nämnda beslut nybyggda fabrikations- och laboratorielokalerna togos i bruk 1948. De ökade resurser, som härigenom erhöles, ha — framhåller styrelsen — medverkat till bl. a. en sådan förbättring av kvaliteten hos produkterna, att ett fast underlag för fortsatt utveckling synes ha uppnåtts. Sjukvårdsberedskapsnämnden har sålunda uttalat, att röntgenfilm av bolagets fabrikat numera kunde

anses hålla en ur medicinsk synpunkt fullt tillfredsställande och jämn kvalitet. Den av nämnden bedrivna kontrollen av bolagets röntgenfilm upphörde därför med utgången av september 1951. De fabrikationstekniska framstegen ha möjliggjort en fortgående kraftig expansion av bolagets rörelse. Till belysning härav har bolaget sammanställt följande tabell över den fakturerade försäljningen under åren 1941—1951.

År	Försäljning i 1 000 kr
1941	165
1942	427
1943	392
1944	407
1945	556
1946	578
1947	673
1948	1 110
1949	1 250
1950	1 321
1951	2 550

För att ge en antydning om bolagets ekonomiska utveckling under de senaste åren har styrelsen gjort följande sammanställning av vissa poster i boksluten.

	1949	Milj. kr. 1950	1951 (beräknat)
Tillverkningsomkostnader	1,01	1,05	1,96
Fasta kostnader	0,23	0,27	0,30
	1,24	1,32	2,26
Försäljningsintäkter	1,25	1,32	2,55

Ytterligare uppgifter, ägnade att belysa bolagets ekonomiska ställning, torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

I det läge bolaget nu kommit erfordras dels ökning av driftskapitalet, dels utvidgning av lokalerna samt modernisering av den maskinella utrustningen.

Utvidgningen av verksamheten har i förening med penningvärdesförsämringen medfört en betydande minskning av bolagets likviditet. Bolagets karaktär av beredskapsföretag medför att råmaterial, som icke alltid är av aktuellt intresse, måste lagerföras. Råvarulagret utgör därför delvis en långfristig omsättningstillgång, som lämpligen även bör täckas av eget kapital. På grund av den starka utvidgningen av försäljningen på den svenska marknaden har bolaget att i större utsträckning än tidigare bevilja kundkrediter. Vidare erfordras numera att bolaget ligger med ett buffertlager av färdig röntgenfilm, varigenom kapital av betydande storleksordning bindes. Dessa förhållanden ha under 1951 medverkat till vissa likviditetssvårigheter, vilka avvärjts genom upptagande av kortfristiga bankkrediter.

Den ökade produktionen har medfört överbelastning av lokaler och utrustning samt en stark förslitning av maskinparken. För att bolaget skall bli i stånd att under en följd av år upprätthålla den nu uppnådda produktionskapaciteten erfordras en utökning av nuvarande utrymmen och förnyelse av den i viss mån otidsenliga utrustningen. Rörelsens omfattning under det fåtal år, som bolaget existerat, har icke möjliggjort för bolaget att reservera medel i sådan utsträckning, att nämnda förbättringar med anlåtande av eget kapital kunna genomföras inom rimlig tid. Den starka utländska konkurrensen, understödd av betydande importtullar i produktionsländerna, jämte de svenska röntgenologernas stora fordringar på kvalitet hos branschens produkter, medge emellertid icke dröjsmål med moderniseringen. Motsvarande industrier i utlandet ha under åtskilliga år moderniserat sina anläggningar, varvid de haft stödet av en under lång tid bedriven rörelse och en väsentligt större hemmamarknad än bolagets. Därest någon utbyggnad ej nu genomföres, anses bolaget icke kunna i längden bibehålla standarden hos sina produkter. Även om en omedelbar produktionsminskning icke skulle bli följd, torde enligt bolagsledningens uppfattning verkningar av en kvalitetssänkning dock snart bli kännbara. Effekten i fråga om den kvalificerade personal och de experter, bolaget på senare år kunnat tillförsäkra sig, kan beräknas bli ödesdiger om förverkligandet av alla utbyggnadsplaner åter uppskjutes på obestämd tid.

Styrelsen har utarbetat fyra alternativ för bolagets utbyggnad.

Alternativ 1. Investeringsbehovet utgör 1,3 miljon kronor enligt följande beräkning.

Höjning av tak på den ursprungliga fabriken samt tillbyggnad av ena gaveln för erhållande av förlängd torktunnel, kontors- och personalutrymmen, lager- och tillverkningsutrymmen	
2 750 m ³ à 100 kr.	275 000
Omändring och modernisering av äldre utrymmen	25 000
Förbättring av klimatiseringsanläggningen	50 000
Modernisering av gjutmaskinen	35 000
Nyanskaffning av vissa maskiner	199 000
Återvinningsanläggning för silver	50 000
Bergskyddsrum för personal	50 000
	<hr/>
	684 000
Oförutsett	66 000
	<hr/>
	750 000
Ökning av driftskapitalet	550 000
	<hr/>
	Summa kronor 1 300 000.

Styrelsen framhåller, att detta alternativ innehåller de förbättringar, som äro oundgängligen nödvändiga för ett upprätthållande av den nuvarande produktionskapaciteten. Förräntningsmöjligheterna bedömas som goda; en

med ca 20 % ökad försäljning beräknas skola medföra samma ekonomiska resultat, som rörelsen f. n. visar. Genom att förslaget icke lämnar utrymme för att anskaffa en ny gjutmaskin anses det dock otillfredsställande av driftstekniska skäl och ur beredskapssynpunkt.

Alternativ 2. Investeringsbehov 3,6 miljoner kronor.

Från myndigheternas sida har framhållits önskvärdheten av att bolaget icke blott utvidgar sin produktionskapacitet utan även upptager tillverkning av andra för beredskapen viktiga fotografiska produkter såsom flygfilm, skärmbildsfilm och kinofilm. Detta alternativ — som tillgodoser nämnda önskemål — innebär bl. a. anskaffande av ytterligare en gjutmaskin för 750 000 kronor och medger en tre gånger större produktionskapacitet än alternativ 1. Styrelsen vill dock icke förorda investering av så betydande belopp som enligt alternativ 2 i en anläggning helt över jord.

Alternativ 3. Investeringsbehov 4,2 miljoner kronor.

Förslaget avser en enligt alternativ 2 utbyggd fabrik, där emellertid den nya gjutmaskinen och vissa lager etc. förlagts i bergrum. Styrelsen framhåller, att vinstmarginalen för de nya produkter, som kunna tillverkas enligt alternativen 2 och 3, är högre än för bolagets nuvarande huvudprodukt. Styrelsen är emellertid tveksam, om den här föreslagna utbyggnaden av bolaget är genomförbar ur rent affärsmässiga synpunkter. Då den av beredskapsskäl uppkomna merkostnaden, ca 3 miljoner kronor, bör täckas av beredskapsmedel, finner styrelsen dock alternativ 3 lika räntabelt som alternativ 1.

Alternativ 4. Investeringsbehov 9 miljoner kronor.

Vissa råvaror för tillverkning av filmbas kunna — till skillnad från den färdiga filmbasen — lagras under obegränsad tid. En förutsättning härför är dock att anordningar för utvalsning och ytbehandling, s. k. substrering, av acetatfilm till filmunderlag finnas att tillgå. Detta alternativ inrymmer dels sådana anordningar, dels ock byggandet av en underjordisk fabrik samt nyanskaffning av två gjutmaskiner. Styrelsen anser dock icke tidpunkten lämplig för uppförande av en anläggning med så stor kapacitet.

Med hänsyn till Ceaverkens karaktär av beredskapsanläggning förordar styrelsen ett genomförande av alternativ 3 och hemställer därför om anvisande av tillhoppa 4 200 000 kronor.

Yttranden.

Över styrelsens framställning ha yttranden avgivits av chefen för försvarstabens, statskontoret, kommerskollegium, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och sjukvårdsberedskapsnämnden.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap understryker angelägenheten av att bolagets tillverkning kan bibehållas. En ökning av bolagets kapacitet fordrar för att få värde ur beredskapssynpunkt en kapitalkrävande höjning av beredskapslagringen. Riksnämnden anser, att stödåtgärderna

f. n. böra begränsas till de investeringar och den konsolidering, som behövas för bibehållande av den nuvarande kapaciteten. Vid en framtida behandling av bolagets verksamhet bör utredning företas angående kostnaderna för den nuvarande anläggningens insprängning i berg. Riksnämnden, som icke kunnat närmare bedöma skäligheten av kostnadsberäkningarna, förordar att alternativ 1 genomföres.

Kommerskollegium tillstyrker med hänsyn till det f. n. begränsade utrymmet för industriell investering, att 1 300 000 kronor ställas till bolagets förfogande för genomförande av alternativ 1 och att sedermera alternativ 3 — så snart investeringsmöjligheterna tillåta — i sin helhet kommer till utförande. Liknande synpunkter ha anförts i ett av kollegium från *Sveriges kemiska industrikontor* inhämtat yttrande samt av *statskontoret*.

Chefen för försvarsstaben — som haft samråd med försvarets sjukvårdsstyrelse, flygförvaltningen och civilförsvarsstyrelsen — erinrar om risken för driftsavbrott med endast en gjutmaskin. Vid avspärrning eller krig kan krigsmaktens behov av ifrågakvarande tillverkningar möjligen delvis tillgodoses genom ianspråktagande av civila lager. Behovet av flygfilm kan dock icke täckas på detta sätt. Ur beredskapssynpunkt är därför en utvidgning enligt alternativ 2 eller 3 angelägen. Då det är av stor betydelse, att fabriken kan upprätthålla sin produktion under krig, förordar försvarsstabschefen, liksom de myndigheter med vilka han samrått, alternativ 3.

Sjukvårdsberedskapsnämnden förordar likaledes alternativ 3. Sjukvårdens hela behov av röntgenfilm och röntgenpapper kan visserligen täckas av en produktion enligt alternativ 1, men därvid kan icke försvarets behov av fotopapper tillgodoses helt. En förskjutning av tillverkningen till förmån för fotopapperet innebär sålunda en bristande försörjning i fråga om sjukvårdsprodukterna. Alternativ 2 och 3 innebära en tillräcklig kapacitet för sjukvårdens och försvarets behov; ur skyddssynpunkt är det sistnämnda alternativet avgjort bättre.

Departementschefen.

Tillverkning av röntgenfilm och annan fotografisk materiel, främst för sjukvårdens behov, äger i Sverige endast rum vid Aktiebolaget Ceaverken. Detta bolag var ursprungligen ett enskilt företag. Kungl. Maj:t föreslog emellertid 1943 års riksdag, att staten skulle förvärva bolagets aktier. I anledning härav framhöll riksdagen, att utsikterna att sedan fredsförhållanden inträtt bedriva rörelsen med vinst fingo betecknas som ytterst små. Av beredskapsskäl fann riksdagen sig dock böra bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Frågan om bolagets fortsatta verksamhet förelades därefter 1946 års riksdag. Riksdagen erinrade då, att bolaget uppnått ett betydande tillverkningsresultat och att dess produkter i stort sett kunde mäta sig med motsvarande utländska fabrikat. Då bolaget syntes ha vissa förutsättningar att även under

fria marknadsförhållanden kunna hävda sig i konkurrens med utländska företag, borde bolaget beredas möjlighet att fortsätta sin verksamhet under någon tid. Härigenom skulle erfarenheter under fredsförhållanden kunna vinnas till stöd för ett senare bedömande av driften i fortsättningen. Riksdagen anvisade därför medel för ökning av aktiekapitalet m. m.

Till följd av förändringarna i det handelspolitiska läget under 1947 reducerades importen av röntgenfilm och Ceaverkens produktion visade sig behövlig för att täcka landets behov av röntgenfilm. Vid denna tidpunkt framfördes vissa anmärkningar mot bolagets röntgenfilm. Riksdagens år 1949 församlade revisorer underströko, att beredskapssynpunkterna alltjämt voro synnerligen betydelsefulla, och ansågo det högst angeläget, att Ceaverken genom ökad forskning och förbättrad tillverkning sattes i stånd att höja röntgenfilmens kvalitet.

Resultaten av det forsknings- och utvecklingsarbete, som efter 1946 års rekonstruktion genomförts av bolaget, ha nu börjat framträda. Sålunda har icke blott bolagets kapacitet avsevärt ökat utan även kvaliteten på produkterna förbättrats därhän, att den numera anses fullt tillfredsställande ur medicinsk synpunkt. Bolagets försäljningssiffror ha under 1951 kraftigt stegrats och verksamheten synes under detta år ha lämnat ett gott ekonomiskt resultat. Även om normala handelsförhållanden ännu icke i alla avseenden inträtt, ha likväl enligt min mening sådana erfarenheter vunnits, att frågan om bolagets fortsatta verksamhet kan bedömas.

Från bolagets sida har nu framhållits, att den under senaste tiden uppnådda produktionskapaciteten icke i längden kan bibehållas, om bolaget ej erhåller en viss förbättring i fråga om lokaler och maskinutrustning. Bolaget har därför lagt fram fyra alternativa förslag till utbyggnad, medförande en kostnad av respektive 1,3, 3,6, 4,2 och 9 miljoner kronor.

Vid ett ställningstagande till bolagets verksamhet komma beredskapsskäl en fortfarande i förgrunden. Härjämte bör dock beaktas att utvecklingen av bolagets verksamhet ur kommersiella synpunkter varit sådan att bolaget nu bör anses som ett normalt långtidsföretag. Den föreliggande utredningen visar, att bolagets kapacitet vid en utbyggnad enligt alternativ 1 torde vara tillräcklig för att täcka sjukvårdens behov, under det att de militära kraven icke i full utsträckning kunna tillgodoses. Detta skulle emellertid kunna ske enligt de övriga alternativen, av vilka de med 3 och 4 betecknade jämväl innefatta viss tillverkning i bergum.

Uppenbarligen vore det av värde för landets beredskap om bolagets tillverkning delvis kunde ske i bombsäkra lokaler och i sådana kvantiteter, att såväl sjukvårdens som försvarets behov helt kunde tillgodoses i händelse av avspärrning. I nuvarande läge är jag emellertid icke beredd att förorda en investering av så betydande omfattning. Härtill kommer, såsom riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap framhållit, att en sådan stegring av bolagets produktion skulle medföra en kapitalkrävande ökning av beredskapslagringen.

Jag delar bolagsstyrelsens uppfattning, att någon nedgång icke bör äga

rum i fråga om tillverkningens omfattning eller kvalitet. En viss utbyggnad torde under sådana omständigheter vara nödvändig. Jag har icke någon erinran mot de av styrelsen i alternativ 1 i denna del gjorda beräkningarna och förordar därför, att ett belopp av 750 000 kronor beräknas för investeringar i byggnader och maskiner. Det bör framhållas, att dessa investeringar icke utgöra hinder för en eventuellt fortsatt utbyggnad enligt något av alternativen 2—4.

Ehuru bolagets räntabilitet i hög grad förbättrats har den växande omfattningen av verksamheten medfört vissa likviditetssvårigheter. Bolaget har således varit nödsakat att taga upp ett tillfälligt banklån och begära förhöjd checkräkningskredit. Jag anser mig därför böra tillstyrka det i alternativ 1 ävenledes framlagda förslaget om höjning av driftskapitalet med 550 000 kronor.

Det av mig förordade kapitaltillskottet ($750\ 000 + 550\ 000 =$) 1 300 000 kronor torde böra ställas till bolagets förfogande genom höjning av aktiekapitalet.

Under remissbehandlingen har erinrats om riskerna för driftsavbrott så länge bolaget endast har en gjutmaskin. Det torde få ankomma på bolagsstyrelsen att överväga, huruvida bolagets resurser framdeles medgiva att ytterligare en sådan maskin anskaffas. Jag förutsätter härvid att dylik anskaffning företages endast om den är förenlig med en bibehållen sund likviditetsställning.

Bolagets forskningsverksamhet har varit av stor betydelse och bör även i fortsättningen bedrivas med intensitet. Huruvida liksom hittills särskilt anslag på riksstaten till sådan verksamhet bör utgå efter budgetåret 1952/53, då de nu föreslagna investeringarna i huvudsak torde vara genomförda, synes dock böra omprövas. Då bolaget numera får betraktas som ett normalt affärsföretag, kan det ifrågasättas, om icke forskningsverksamheten helt bör finansieras av bolaget. Detta gäller dock närmast sådan forskning, som är avsedd att tjäna som underlag för bolagets produktion.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Aktieteckning i Aktiebolaget Ceaverken* för budgetåret 1952/53 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Bengt Augustinsson.